

українські виробники, триває.

Література

1. *Технічний регламент безпечності іграшок*, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 151.
2. *ДСТУ CR 14379:2006 Класифікування іграшок*. Настанови (CR 14379:2002, IDT).
3. Лист МОН №1/9-470 від 18.07.2008 «Підбір і використання іграшок для дітей дошкільного віку у дошкільному навчальному закладі».
4. Дудова, Т. К. (2010). Настільно-поліграфічні ігри у дошкільному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 10. 28-35.
5. Гладун, Л. В. (2011). Добір іграшок для дітей у дошкільних навчальних закладах. *Практика управління дошкільним закладом*. 11. 41-48.

Гарбузюк І.В., м. Київ

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ СПРЯМОВАНИХ НА РОЗВИТОК ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК ПІДЛІТКІВ

У роботі аналізується результативність деяких освітніх програм на основі розвитку життєвих навичок, які впроваджувалися в закладах загальної середньої освіти та професійно-технічних навчальних закладах України. Авторка вбачає перспективу використання освіти на основі розвитку життєвих навичок з метою формування умінь групової просоціальної діяльності підлітків.

Ключові слова: *освіта на основі розвитку життєвих навичок, підлітки, уміння групової просоціальної діяльності підлітків.*

Внаслідок реформування освіти вектор змінився і заклади освіти орієнтовані не лише на випускника з певним набором знань і спеціальних навичок, а на різнобічно розвинену особистість готову до викликів майбутнього. Така мета досягається шляхом культивування життєвих навичок. Але в освітньому просторі України і раніше впроваджувалися освітні програми на основі розвитку життєвих навичок й мали високу результативність. Зважаючи на це, ми вважаємо, що допомогти сформувати уміння групової просоціальної діяльності підлітків може освіта на основі розвитку життєвих навичок. Адже формування умінь групової просоціальної діяльності підлітків не просте завдання, тому що потрібно досягнути не просто якісних зрушень у знаннях підлітків, а позитивних змін у ставленнях, намірах і конкретних навичках, що в своє чергу стане передумовою поведінкових змін.

Дослідженню методик формування ключових компетентностей та умінь

присвячені наукові розвідки таких вітчизняних науковців як: І. Бех, О. Овчарук, О. Шиян, Т. Воронцова, В. Пономаренко, В. Бабаліч, О. Бабенко, Г. Богданова, Н. Василенко, А. Войнаровський.

Серед зарубіжних дослідників, які наголошують на важливості розвитку життєвих навичок варто виділити L. H. Lippman, R. Ryberg, R. Carney, K. Moore, J. J. Heckman, T. Kautz, L. Borghans, B. ter Weel, J. Balcar, A. P. Carnevale, H. Eger, V. Grossmann.

Освіта на основі розвитку життєвих навичок – це ефективна педагогічна технологія, спрямована на формування здорової просоціальної особистості. Вона впроваджувалася у 80 країнах світу, в тому числі в Україні та засвідчила високу ефективність [2]. Успішні освітні програми на основі розвитку життєвих навичок реалізують компетентнісний підхід і передбачають:

- Вплив на поведінку як одну з ключових цілей.
- Баланс знань, психологічних установок (ставлень) та умінь (навичок).
- Орієнтацію на інтерактивні методи навчання.
- Врахування реальних потреб учнів.
- Врахування гендерної чутливості в змісті та методах навчання [2].

В українському освітньому просторі починаючи з 2000-х років почали впроваджувати програми на основі розвитку життєвих навичок. Ми розглянемо приклади таких програм, які мали доказову результативність, а саме якісні поведінкові зміни підлітків.

На початку 2000-х років було розроблено й впроваджено програми та навчально-методичне забезпечення *предмета* “*Основи здоров’я*” для початкової та основної школи закладів загальної середньої освіти на основі розвитку життєвих навичок.

На підставі даних міжнародних опитувань учнівської молоді “Здоров’я та поведінкові орієнтації учнівської молоді” (HBSC) та “Європейського опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин” (ESPAD) було встановлено, що за 16 років викладання навчального курсу “Основи здоров’я” поведінкові показники підлітків змінилися, а саме:

- на 32 % упродовж 2007-2015 р.р. зменшилась поширеність куріння серед підлітків 15-16 років;
- у 2-3 рази за 16 років існування предмету (2001-2016) зменшилось вживання підлітками міцних спиртних напоїв;
- на 25 % упродовж 2011-2015 р.р. зменшилося вживання підлітками пива;
- у 2 рази упродовж 2007-2015 р.р. зменшилося вживання марихуани чи гашишу підлітками 15-16 років [4; 5; 6].

Починаючи з 2015 року в Україні впроваджувався *проект “Вчимося жити разом”* з розвитку життєвих навичок та надання психологічної та соціальної підтримки дітям та підліткам, які постраждали внаслідок конфлікту в Україні.

Один із виконавців проекту ГО Дитячий фонд “Здоров’я через освіту” спрямував свою діяльність на розробку та впровадження у навчальних закладах програм, які ґрунтуються на формуванні в дітей та молоді життєвих навичок. У рамках проекту було підготовлено 735 вихователів закладів дошкільної освіти, 2 634 учителів закладів загальної середньої освіти й понад 240 тисяч дітей пройшли тренінги з розвитку життєвих навичок [3].

Курс “Вчимося жити разом” впроваджувався через предмет “Основи здоров’я” та виховні години в усіх областях України. Цей курс забезпечує розвиток таких психосоціальних компетентностей: самоусвідомлення і самооцінка, ефективна комунікація, самоконтроль, емпатія, здатність до кооперації, аналіз проблем і прийняття рішень, запобігання і конструктивне розв’язання конфліктів.

Під час пілотного впровадження курсу “Вчимося жити разом” у Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Луганській і Харківській областях здійснювалось дослідження його ефективності. Зокрема, для оцінки ефективності було використано технологію онлайн-опитування вчителів (1–11-й класи) та учнів (4–11-й класи) за процедурою “до” і “після”. В опитуванні взяли участь понад 63 тисячі осіб, що дало змогу отримати статистично

достовірні результати. Головний результат дослідження: за всіма індикаторами отримано статистично достовірні позитивні зміни. Зокрема, прогрес у рівні сформованості життєвих навичок учнів (комунікації, самоконтролю, емпатії, кооперації, аналізу та розв'язання проблем, попередження та розв'язання конфліктів, асертивності, самоусвідомлення та самооцінки), за оцінками вчителів, становить від 2,4 до 20,6 %. Якщо виокремити результати учнів старшої школи, то за час проекту вони показали найбільший прогрес у розвитку навичок самоконтролю та емпатії (більш як 8 %). Проект був включений у Державну соціальну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року [3].

Навчальний курс “Захисти себе від ВІЛ” (стара назва “Школа проти СНІДу”) розрахований на учнівську молодь віком 15–18 років. Метою курсу є підвищення рівня індивідуальної захищеності молоді від ВІЛ-інфікування, а також формування толерантного ставлення до людей, які живуть із ВІЛ. Головне завдання курсу полягає в тому, щоб досягти позитивних змін у знаннях, ставленнях, намірах, уміннях і навичках, які зменшують уразливість молоді в умовах епідемії ВІЛ/СНІДу [1].

Ефективність курсу оцінювалася на основі анонімного опитування за спеціально розробленими психологічними тестами двічі: до і після навчання.

Результати опитування оброблялись в узагальненому вигляді (в середньому для групи, класу). Що більшою є позитивна різниця між результатами “до” і “після”, то більшою є ефективність програми на рівні детермінант поведінки і тим імовірніше, що учні змінять свою поведінку на більш відповідальну та безпечну (поведінковий рівень), а це за якийсь час позначиться на показниках захворюваності (епідеміологічний рівень).

Кількість учнів, які правильно відповіли на всі запитання тесту “Знання”, зросла у 24 рази. Якщо до проходження курсу на всі запитання тесту “Знання” правильно відповіли 1,4 % учнів, то після навчання – 34 % учнів. Кількість учнів, які демонструють максимально толерантне ставлення до людей, які живуть з ВІЛ (ЛЖВ), зросла утричі – з 16 % у тестах “до” (кожен шостий учень

виявив максимальний рівень толерантності до ЛЖВ) до 52 % у тестах “після” (кожен другий). Кількість учнів, які мають твердий намір відкласти початок статевого життя до старшого віку, зросла на 13 %. За результатами тесту “до” – 71 % дев’ятикласників, “після” – 84 %. Кількість старшокласників, які мають намір використовувати презервативи під час статевих контактів, збільшилася на 26 % [1].

Отже, впровадження освітніх програм на основі розвитку життєвих навичок не нова практика для України. Більше того ці програми показали високу ефективність і сприяли досягненню мети, тобто розвитку відповідних навичок у підлітків і як наслідок – конкретні позитивні поведінкові зрушення у них. Саме тому ми вважаємо, що освіта на засадах розвитку життєвих навичок є тією технологією, яка стане основою програми формування умінь групової просоціальної діяльності підлітків. Адже такі програми дозволяють досягнути очікуваних змін не лише у знаннях, але й у ставленнях, намірах і уміннях; враховують вікові особливості цільової групи; орієнтовані на інтерактивні методи навчання; вже використовувалися на теренах нашої країни при роботі із підлітками та мали високу результативність.

Література

1. Воронцова, Т. В., Пономаренко, В. С. (2012). Захисти себе від ВІЛ. Тренінги життєвих навичок. *Методичний посібник для педагога-тренера*. Тернопіль: «Навчальна книга – Богдан».
2. Воронцова, Т. В., Пономаренко, В. С. (2013). Основи здоров'я. 5 клас. *Посібник для вчителя*. Київ. Алатон.
3. *Звіт про результати дослідження ефективності проекту «Вчимося жити разом»* (2016). Взято з <https://drive.google.com/drive/folders/0Bzt9FAqrO9WcazN4Nkl3YndhcEU>.
4. *Щодо актуальності питання збереження курсу «Основи здоров'я» в навчальних програмах 1–9 класів ЗНЗ України [Електронний ресурс]: звернення Українського інституту соціальних досліджень ім. О. Яременка*. (2017). Взято з http://autta.org.ua/files/files/3_Rekomendatsii%20Instytutu%20Yaremenko%20shchodo%20predmetu%20OZ.pdf.
5. Health behaviour in school-aged children. Available at: <http://www.hbsc.org/>. (15.08.2019).
6. The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs. Available at: <http://www.espad.org/> (15.08.2019).